

Tutkittua tietoa arasta maahanmuutto- teemasta

Salminen, Samuli: Kuinka kalliiksi halpatyövoima tulee? Ulkomaisen työvoiman saatavuusharkinta, työmarkkinat ja julkinen talous. Suomen Perusta 2018. 104 s.

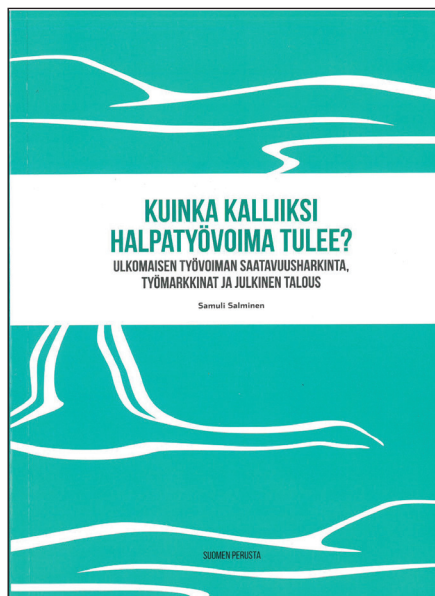
Muutama vuosi sitten sain kutsun Poriin SuomiAreenan kesätapahtumaan. Suomen Perusta –niminen ajatuspaja oli suurelle lavalle järjestänyt maahanmuuttopoliittisen keskustelutilaisuuden. Tiesin toki, että Suomen Perusta on Perussuomalaisten puoluetta lähellä oleva yhteisö, joka toiminnassaan tuo selkeästi esille maahanmuuttokriittisen kantansa. Järjestön puolelta keskusteluun osallistuivat tutkija Samuli Salminen ja kansanedustaja Simon Elo. Vierelläni maahanmuuttomyönteisessä rintamassa istui kokoomuksen kansanedustaja Juhana Vartiainen. Järjestäjien tarkoituksena oli lähinnä mainostaa Elon uutta pamflettia *Kansankodin kuolinvuoteella. Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto*. Elon retoriikka perustui paljolti tutkimattomiin tietoihin ja valeuttisointiin presidentti Trumpin nykytyyliin. Huomioni kiinnittyi Simon Elon vierellä istuvaan hiljaiseen tutkijaan Samuli Salmiseen, jonka tutkimuksen *Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous* olin lukenut juuri ennen tilaisuutta. Salmisen raportti perustui erinomaisiin tilastoaineistoihin ja hyvin toteutettuun analyysiin. Minun olikin helppo saada Elo hiljaiseksi tokaisemalla muutaman kerran tyyliin, että ”Sinulla taitaa olla lukematta kollegasi Salmisen työ, hänen tutkimustietonsa antaa aiheesta erilaisen kuvan”.

Sinällään Salmisen tuolloinen työ on harvoja taloustieteellisiä selvityksiä maahanmuuttomme taloudellisista tekijöistä. Nyt ilmestyneellä kirjallaan hän jatkaa saman perusteeman käsittelyä, mutta hieman eri näkökulmasta. Maahanmuuttopolitiikassa puolueita jakava kysymys on, miten suhtautua niin sanottuun työvoiman saatavuushar-

kintaan. Tällä hetkellä saatavuusharkinta on käytössä hallinnollisena työkaluna, jolla rajoitetaan Euroopan unionin (EU) ulkopuolelta tulevan työvoiman siirtymistä matalapalkka-aloille. Yksinkertaistaen: jos avoimeen työpaikkaan löytyy kotimainen tai EU-alueen osaja, unionin ulkopuolinen hakija ei sitä saa. Kannattaa muistaa, että niin sanotut erityisasiantuntijat voivat muuttaa Suomeen EU:n ulkopuolelta suhteellisen vapaasti. Kyse on silloin työvoimasta, jonka palkkataso on vähintään 3 000 euroa kuukaudessa.

Salmisen työ voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan: ensimmäisessä osassa hän tarkastelee, miten saatavuusharkinta käytännössä toimii Suomessa. Hän vertaa tilannetamme Ruotsiin, jossa menettely lopetettiin kymmenisen vuotta sitten. Toisessa osassa tutkija selvittää kattavien rekisteriaineistojen perusteella, mitä saatavuusharkinta käytännössä merkitsisi yksittäiselle työntekijälle ja työmarkkinoille kokonaisuutena.

Salmisen tulokset voidaan kiteyttää seuraavasti: häviäjät saatavuusharkinnan poistamisessa ovat matalapalkka-alan suomalaiset työntekijät ja julkinen talous, hyötyjät ovat taas matalapalkka-alan työnantajat ja maahan muuttavat työntekijät. Salmisen eräs päähuomio tulee Ruotsin kautta: siellä saatavuusharkinnan poistaminen on johtanut niin sanottuihin sukulaistyömarkkinoihin, joissa on helppo polkea palkkoja (tällaisilla työmarkkinoilla tarkoitetaan sukulaisten työllistämistä omaan yritykseen, jossa on mahdollista ”sumplia” monella tapaa palkanmaksua). Vaikka ruotsalaisessa käytännössä AY-liikkeen roolia työ sopimusten kontrol-

loinnissa on korostettu, on sekin joutunut nostamaan kätensä ylös harmaiden työmarkkinoiden kasvamisen myötä.

Raportti sisältää toimivan kysymyksenasettelun ja selkeät tulokset. Sen sijaan kirjan kannessa olevaan pääkysymykseen ("Kuinka kalliiksi halpatyövoima tulee") tekijä ei anna suoraa vastausta. Yleistäen Salmisen tuloksista yhteen vetämällä voitaneen kiteyttää hänen näkemykseksen, että "kalliiksi tulee".

Luin kirjan pariin kertaan. Joissain kohdin olin huomaavinani, että Suomen Perustan ja sen hallituksen mielipiteitä oli ehkä turhan painokkaasti tuotu esille korostamalla muutamia tuloksia useaan kertaan. Niinpä lukijalle käy sängen hyvin selville, mistä maista nykyiset ja mahdollisesti tulevat työvoimamuuttajat ovat Suomeen tulleet. Ajatuspajan hallituksessa istuu Perussuomalaisten kansanedustajien maahanmuuttokriittisintä siipeä, joten tutkijan osa ei ole ollut helppo. Itse uskon vielä tämänkin tutkimuksen jälkeen, että Salminen menee töissänsä tiede edellä – vaikka tutkimuksen ja politiikan välinen raja on aina ollut veteen piirretty viiva.

On oletettavaa, että huhtikuussa 2019 käyvässä eduskuntavaaleissa maahanmuutto ja erityisesti saatavuusharkinta ovat vaalikeskustelun ytimessä. Vasemmisto pääsääntöisesti vastustaa saatavuusharkinnasta luopumista. Parhailaan Eduskunnassa on käsiteltävänä lakialoite menettelyn lopettamisesta. Lakialoitteen ensimmäinen allekirjoittaja on Vasemmistoliiton kansanedustaja, joten näkemyseroja löytyy myös puolueiden sisältä.

Samuli Salmisen kirja tarjoaa yhden tutkimuksellisen näkökulman halpatyövoiman saatavuusharkintaan. Teos on otettava vastaan ilolla jo siksin, että maamme taloustieteilijät tuntuvat olevan varsin vähäisessä määrin kiinnostuneita maahanmuuttoon ja yleensäkin siirtolaisuuteen liittyvistä taloudellisista tekijöistä.

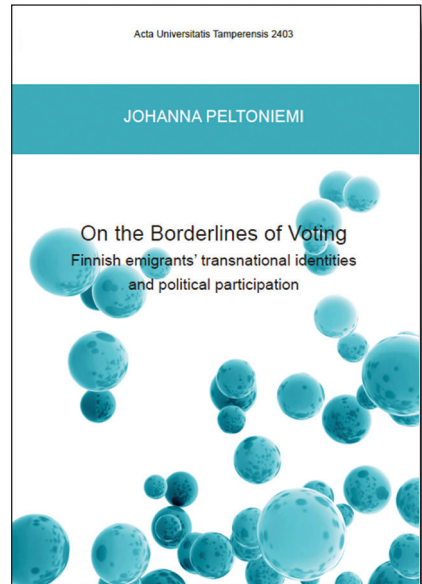
Kirjallisuutta

Lakialoite saatavuusharkinnan lopettamisesta. Saatavilla: <http://annakontula.fi/2017/09/02/lakialoite-tyovoiman-saatavuusharkinnasta-luopumisesta/> Luettu 7.2.2019.

Elo, Simon: "Kansankodin kuolinvuoteella". Saatavilla: <http://www.simonelo.fi/media/julkaisut/> Luettu 7.2.2019.

Salminen, Samuli: "Kuinka kalliiksi halpatyövoima tulee?". Saatavilla: <https://www.suomenperusta.fi/julkaisu/kuinka-kalliiksi-halpatyovoima-tulee/> Luettu 7.2.2019.

*Ismo Söderling
Väestöpolitiikan dosentti, tietokirjailija*

Ulkosuomalaiset joukolla äänestämään – vihdoinkin?

Peltoniemi, Johanna: *On the Borderlines of Voting. Finnish emigrants' transnational identities and political participation*. Väitöskirja julkaistu sarjassa Acta Universitatis Tamperensis 2403. Tampere University Press. Tampere 2018. 205 s.

Suomesta on muuttanut ulkomaille noin miljoona henkeä. Jälkeläisineen ulkosuomalaisyhteisö lienee jo tuplaantunut. Äänioikeuttaan Suomen vaaleissa käyttää vain pieni osa, koska äänestäminen on koettu vaikeaksi monestakin eri syystä. Johanna Peltoniemi on tarttunut tärkeään teemaan väitöskirjassaan tutkiakseen mm. sitä, miten osallisuutta ja yhteyksiä entiseen kotimaahan voidaan lisätä äänestämisen kautta.

Peltoniemen väitöskirja on tärkeä julkaisu siksin, että nykyisin suomalainen siirtolaisuus ja sitä myötä ulkosuomalaisuus on hieman muuttoliiketutkimuksen katveessa. Ehkä tämän julkaisun myötä mielenkiinto ulkomailta asuviin kahteen miljoonaan suomalaiseen ja heidän elämänsä saa uutta puhtia – aiheita kyllä tutkimukselle löytyy.

Ulkosuomalaisia äänestäjiä on nykyisin noin 250 000. Äänestysaktiivisuuksissa on kuitenkin huomattava ero: vuosien 1995–2015 eduskuntavaalien äänestysprosenttien keskiarvo oli noin 70, mutta ulkosuomalaisten keskuudessa vain reilut kahdeksan prosenttia. Presidentinvaaleissa ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuus on yleensä noussut yli 10 %:n. Väitöskirjassaan Johanna Peltoniemi on siis keskittynyt vähän tutkittuun, mutta erit-

täin ajankohtaiseen teemaan: esimerkiksi ulkosuomalaisparlamentti on jo vuosikautia koettanut saada siirtolaisten äänen paremmin kuuluviin esittämällä kirjäänestyksen saamista. Vaalilakiin tehtiinkin tätä koskeva uudistus vuonna 2017. Kevään 2019 eduskuntavaaleissa kirjäänestys on siis ensimmäistä kertaa käytössä. On mielenkiintoista katsoa, onko kauan kaivatulla uudistuksella toivottu vaikutus siirtolaisten ja ekspatriaattien äänestyskäyttäytymiseen.

Tutkimus on tehty Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulussa. Liekö Peltoniemen taustayhteisö vaikuttanut siihen, että hänen tutkimuksensa on ilahduttavan monitieteinen: väitöskirjassa on selkeästi valtio-opin alaan kuuluvia elementtejä, mutta mausteena on huomattavassa määrin erityisesti sosiaalitieteisiin liittyvää siirtolaisuustarkastelua. Toisaalta käsikirjoitus on metodisesti monipuolinen, joten tilastotieteellinenkin lähestymistapa on vankka. Tekijä on onnistunut luomaan monitieteisen ja harmonisen synteessin, jossa asiat etenevät tekijän ehdoilla.

Tutkimuksen päätavoitteena oli tutkia ulkosuomalaisten monikansallisia identiteettejä, poliittista osallistumista sekä vaaliosallistumista. Tätä selvittääkseen tekijä jakoi tutkimuksensa kahdeksaan alakysymykseen. Aineisto oli erittäin mielenkiintoinen ja samalla haastava: tilastolliset analyysit perustuvat kyselyaineistoon, joka on kerätty Ruotsissa, Saksassa, Iso-Britanniassa, Espanjassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa asuvilta suomalaisilta. Otoskoko oli 3 600, joista noin kolmannes vastasi kyselyyn. Vielä parikymmentä vuotta sitten moinen ”alhainen” prosenttiluku olisi aiheuttanut tutkimusyhteisössä melkoista pulinaa ja jaarittelua, tänä päivänä – ja kohderyhmä huomioiden – yli tuhannen vastaajan aktiivisuudesta saa olla kiitollinen. Ainoa asia, josta motkotan aineiston osalta liittyy Australian puuttumiseen kohdemaana. Australiassa asuu noin 30 000 suomalaista, joiden äänestyskäyttäytyminen olisi mielenkiintoista tuntea. Maassahan asuu ajallisesti monikerroksinen siirtolaisyhteisö: pääosa suomalaisista on muuttanut 1950- ja 60-luvuilla, mutta sen jälkeen on useaan otteeseen ollut muuttopiikkejä. Viimeisimmät muutot liittyvät tutkijoiden muuttoon, samoin opiskelijat ja vastavalmistuneet ovat löytäneet Australian viime vuosina.

Kaikkiaan tutkimuksen keskeiset tulokset on nivottu erinomaisella tavalla yhteen sivulla 130 esitettyyn *Political representation of emigrants* -nelikenttään. Samoin tekijä esittää sivulla 141 toisen nelikentän, johon hän tiivistää erilaisten äänestämismallien vahvuudet ja heikkoudet. Peltoniemi on siis osannut kootusti tuoda keskeiset empiiriset

havaintonsa yhteen, ja rakentavan kriittisesti tarkastellut niiden merkitystä äänestämisen kentässä.

Tekijä pohtii yhteenvedossaan, miten äänestysaktiivisuutta olisi mahdollista lisätä. Monissa maissa, mm. Italiassa ulkomailta asuvilla kansalaisilla on oma kiintiönsä maan parlamentissa. Suomessahan kiintiöinti koskee ahvenanmaalaisia, joilla on oma vakiopaikkansa Eduskunnassamme. Tutkimuksen mukaan kiintiöinti ei ole Suomessa vartenotettava vaihtoehto. Jo aikaisemmin mainitun kirjäänestyksen ohella äänestyspaikkojen lisääminen sen sijaan koetaan tärkeiksi uudistuksiksi. Olen itse aikoinani osallistunut ulkosuomalaisena äänestämiseen. Vuonna 1987 Suomessa järjestettiin eduskuntavaalit. Asuin perheineni tuolloin Ann Arborissa Yhdysvalloissa. Vaali-innoston oli kova ja äänestämään piti päästä. Lähin äänestyspaikka oli noin 40 kilometrin päässä Detroitissa, jossa suoritimme kansalaisvelvollisuutemme. Pian paluumme jälkeen äänestyspaikkoja vähennettiin, ja jatkossa meidän olisi pitänyt matkata Chicagon konsulaattiin 400 kilometrin päähän. Vaikka bensiini on USA:ssa halpaa, tulisikohan tänään lähdettyä lähes tuhannen kilometrin reissulle moisen takia?

Sähköinen äänestämismuutosto tuodaan Peltoniemen tutkimuksessa esille keskeisenä uudistusmahdollisuutena. Virohan on ollut meille suomalaisille jonkinlainen kateudenkin kohde, kun maassa on voitu äänestää sähköisesti. Viime aikoina kyber-asiantuntijat ovat kuitenkin esittäneet varoituksia siitä, että sähköiseen äänestämiseen liittyy selkeitä tietoturvariskejä, näistä olkoon esimerkkeinä Brexit-äänestys ja USA:n viimeiset presidentinvaalit (vrt. johtavan kyberturvalisuuden asiantuntijamme, professori Jarno Limnellin esitelmä Turussa 19.2.2018). Käsitteäkseni Virossakin pohditaan tällä hetkellä huolestuneina kyseisen äänestysmenettelyn tulevaisuutta.

Väitöskirjassaan Peltoniemi ei keskity pelkästään äänestysaktiivisuuteen ja sen edistämiseen. Tekijä tarkastelee myös syvällisesti poliittisen mielipiteen muutosta osana integroitumista; kun kotimaa jää taakse, niin ajan kuluessa siirtolaisen mielenkiinto kohdistuu enenevässä määrin uuden kotimaan poliittisiin kysymyksiin. Peltoniemi toteaaakin, että poliittiset siirtymät muuton yhteydessä ovat luonnollinen osa integraatioprosessia. Asian voisi kiteyttää pohtimalla, että jos USA:n presidentinvaaleissa äänestää Donald Trumpia, niin ketä sitten äänestää Suomen vastaavissa vaaleissa? Siinäpä kysymys.

Ismo Söderling
Väestöpolitiikan dosentti, tietokirjailija